

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปิดรับเอาอารยธรรมตะวันตกและการวางแผนพัฒนาประเทศเป็นเวลากว่า 100 ปี แต่การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร สิ่งที่มีมักจะพบเสมอ ๆ ถึงไม่สมดุลของพัฒนาระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมือง หรือแม้แต่ระหว่างภาคต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องจากการพัฒนาประเทศตั้งแต่ที่ไม่ได้วางแผน และได้มีการวางแผนปัจจุบัน ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมชนบทอย่างมาก หมายความว่ายิ่งพัฒนาไปก็ยิ่งเห็นความแตกต่างระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น (สมศักดิ์, 2552) ลักษณะของความไม่สมดุลของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น ทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท เช่น ปัญหาการย้ายถิ่น ปัญหาแรงงาน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาความยากจน และปัญหายาเสพติด เป็นต้น

ภายหลังจากที่มีการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต โดยการใช้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ใหม่ ๆ มีการเตรียมดินที่ใช้เครื่องมือที่ทันสมัย มีระบบการชลประทานอย่างทั่วถึง มีการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชซึ่งเป็นการตอบสนองต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้มุ่งเน้นการส่งออกพืชเศรษฐกิจเพียงไม่กี่ชนิด โดยเน้นประสิทธิภาพการผลิตหรือผลผลิตต่อไร่ ซึ่งต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เน้นการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร ปุ๋ยเคมี สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เน้นการเกษตรแบบครบวงจรซึ่งเป็นเกษตรอุตสาหกรรมและเป็นธุรกิจรายใหญ่ (ฉลอง, 2542) แม้จะสามารถช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลผลิตได้ แต่ในภาพรวมก็ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ทำให้เกิดปัญหาคุณภาพผลผลิต ปัญหาระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาการขาดดุลการค้า ปัญหาด้านการแปรรูป ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการผลิตที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

แนวทางการปฏิวัติเขียวมีผลต่อเปลี่ยนแปลงประเทศไทย ที่พึ่งตนเองมาตลอดไปสู่การพึ่งพาการนำเข้าและไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ส่งผลในทางลบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ต่อประเทศและวิถีชีวิตของเกษตรกรเป็นอย่างมาก เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาสุขภาพอนามัยและปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาดังกล่าวข้างต้นมีผลมาจากการทำการเกษตรที่ต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ต้องใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ราคาผลผลิตที่เกษตรกรขายไม่ได้สูงขึ้นตามสัดส่วนของราคาสารเคมีที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกษตรกรขาดทุนมากขึ้นและเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อม สารเคมีที่ใช้ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชได้ทำลายห่วงโซ่ของอาหารและสิ่งมีชีวิตที่มีในธรรมชาติ ด้านสุขภาพ เกษตรกรผู้ผลิตได้รับสารพิษจากสารเคมีโดยตรง และผู้บริโภคได้รับสารพิษตกค้างในอาหาร ทำให้ป่วยไข้และพิการ ด้านเศรษฐกิจ สินค้าการเกษตรที่ส่งออกได้รับ

การกีดกันเนื่องจากปริมาณสารพิษมีมากกว่าปริมาณที่รับได้ และปัญหาการขาดดุลการค้า (ไพศาล, 2543)

ปัจจุบันผู้บริโภคได้ตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมีที่ปนเปื้อนในอาหาร มีผลทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพและอนามัยของผู้บริโภค อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพและอนามัยของประชาชนเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นปัญหาต่อสภาพแวดล้อมและการรักษาสภาพแวดล้อมเป็นอย่างมาก สินค้าประเภทอาหารที่จะส่งไปจำหน่ายยังประเทศแถบยุโรปจะต้องพิจารณาถึงคุณภาพของสินค้าทั้งด้านสุขภาพและอนามัย รวมทั้งการส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ เพราะเป็นประเด็นหนึ่งที่องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ได้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้ผู้นำเข้าสามารถกำหนดเป็นมาตรฐานของแต่ละประเทศ เพื่อให้ประเทศผู้ส่งออกต้องปฏิบัติตามความต้องการและมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งเจือปนและสารพิษตกค้างที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและอนามัยต่อผู้บริโภค โดยเฉพาะสารเคมีในด้านการเกษตร (วิฑูรย์, 2549) ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจากความต้องการผลิตที่มุ่งผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักและการใช้เทคโนโลยีที่ขาดความรู้ ขาดความระมัดระวัง ขาดความรับผิดชอบ จึงทำให้ความสมดุลทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงและระบบนิเวศวิทยาถูกทำลาย ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว กอปรกับในปัจจุบันเกิดสภาวะโลกร้อนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ ซึ่งมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศและการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งเป็นภัยอันตรายต่อมวลมนุษยชาติ ดังนั้นมนุษย์จึงได้หันมาให้ความสนใจกับการทำการเกษตรแบบยั่งยืน (อรรถชัย, 2550)

รัฐบาลได้มีการรณรงค์ความปลอดภัยทางด้านอาหารที่ผลิตภายในประเทศให้มีความปลอดภัยและได้มาตรฐานทัดเทียมกับสากล ซึ่งจะนำไปสู่การมีสุขภาพดีถ้วนหน้าของประชาชน กอปรกับการมุ่งเน้นให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลกและเป็นผู้นำทางด้านเกษตรในการผลิตอาหารสู่ตลาดโลก (กรมพัฒนาที่ดิน, 2547) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดกลยุทธ์หลักระดับชาติ ให้มีการส่งเสริมการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรตามระดับความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่สินค้าเกษตร โดยเน้นสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัย และได้มาตรฐาน ให้มีคุณภาพ ศักยภาพและโอกาสทางการตลาดสูงขึ้น

กรมส่งเสริมการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549) จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาระหว่างปี 2549 - 2552 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตและจัดการสินค้าเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐานและเสริมสร้างขีดความสามารถของเกษตรกรในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน เพื่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออก โดยใช้การตลาดนำการผลิต ได้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า อนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และขยายโอกาส โดยส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืนภายใต้กระบวนการเรียนรู้

แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้มีการสร้างเครือข่ายและการพัฒนาเครือข่ายการเกษตร ที่เน้นการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) รวมทั้งการเสริมสร้างจิตสำนึกของบุคลากรในการทำงานร่วมกับเกษตรกร แนวทางการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร กำหนดกรอบให้จังหวัดสุรินทร์ได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ และเป็นจังหวัดนำร่องในการทำการเกษตรอินทรีย์ โดยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร เพื่อบริการความรู้สำหรับเกษตรกร โดยมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินงาน ซึ่งมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก

ขณะเดียวกันได้มีกลุ่มเกษตรกรที่เคยได้รับผลกระทบจากการพัฒนากระแสหลักย้อนหลังไปเมื่อ พ.ศ. 2504 ที่รัฐบาลไทยได้เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 โดยมีทิศทางพัฒนาไปสู่สังคมทันสมัย มุ่งเน้นการเติบโต ได้กลายเป็นแนวทางการพัฒนากระแสหลักเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดแจง ปรับเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติให้กลายเป็นทุนได้เกิดขึ้นช่วงการพัฒนาประเทศ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา (รัตน และคณะ, 2548) จากป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ได้ถูกตัดโค่นทำลายโดยมีเหตุผลเพื่อการค้า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว เช่น ปอแก้ว มันสำปะหลัง อ้อยหรือข้าวโพด เกษตรกรเหล่านั้นก็อาจหลุดพ้นไปจากกระแสการพัฒนา ดังกล่าวไปได้ จากเดิมที่เกษตรกรได้เน้นการผลิตแบบพออยู่พอกิน ได้เปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า การทำธุรกิจผลิตพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งในระยะแรก ๆ ปรากฏว่าธุรกิจพืชเชิงเดี่ยวสามารถสร้างรายได้แก่เกษตรกรเป็นกอบเป็นกำ แต่เมื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยวติดต่อกันทุกปีเป็นผลทำให้ดินเสื่อมสภาพ ราคาผลผลิตตกต่ำลงเรื่อย ๆ เกิดการขาดทุน และการเกิดภาวะหนี้สิน ซึ่งเป็นเหยื่อของการพัฒนาแบบทุนนิยม ที่เป็นการพัฒนาประเทศแบบกระแสหลัก เกษตรกรหลายคนต้องล้มละลายกับการผลิตในภาคการเกษตรแบบใหม่ ต้องละทิ้งถิ่นฐาน อพยพแรงงานเข้าไปแสวงหาโอกาสทำงานรับจ้างในเมือง จากวิกฤตการณ์ดังกล่าวยังมีเกษตรกรอีสานกลุ่มหนึ่งที่สามารถฝ่าวิกฤตปัญหาดังกล่าวออกมาได้ ด้วยการใช้สติ อาศัยปัญญา ความรู้ท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มาแก้ไขวิกฤตปัญหาดังกล่าว โดยอาศัยแนวความคิด “การกลับคืนสู่รากเหง้าของตนเอง” (เสรี, 2529) ด้วยการมองเห็นธรรมชาติที่ยังอุดมสมบูรณ์หรือการเห็นสังคมของตนเองที่แบ่งปันด้วยน้ำใจ ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันด้วยวัตถุดิบของ แรงกาย แรงใจหรือการยึดหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้ได้นำแนวความคิดดังกล่าวมายึดเป็นแนวทางหลักในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นใจ โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนไปบนเส้นทางกระแสการพัฒนาของระบบทุนนิยม ที่เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนในสังคมยุคปัจจุบัน บุคคลริเริ่มในการคิดและวิถีปฏิบัติที่ต่างออกไปจากการพัฒนาแบบกระแสหลักได้รับการยกย่องยอมรับนับถือจากคนในชุมชนว่าเป็นผู้นำ ผู้รู้ ผู้ที่พวกเขาสามารถพึ่งพาได้ หรือที่ใคร ๆ เรียกชื่อว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน”

ในอดีตกว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ความรู้เกี่ยวกับสังคมชนบทถูกสร้างขึ้นจากฐานคิดของการพัฒนาที่มุ่งให้ชนบทเป็นภาคการผลิตสินค้าการเกษตรเพื่อเป็นอาหารของคนในประเทศ เพื่อเป็นวัตถุดิบป้อนสู่โรงงานอุตสาหกรรมและเป็นสินค้าเพื่อการส่งออก แนวทางการพัฒนาชนบทจึงมุ่งที่เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มปริมาณผลผลิต จึงได้เกิดความพยายามในการค้นหาเมล็ดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ใช้ระยะเวลาสั้น หรือไม่ต้องรอฤดูกาลก็สามารถปลูกได้ ด้วยการเพิ่มระบบชลประทานเพื่อนำน้ำมาใช้ในการผลิต รวมถึงการเพิ่มพื้นที่การเกษตรโดยการทำลายพื้นที่ป่า นอกจากนี้ยังได้พยายามเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิตโดยการเร่งการเจริญเติบโตของพืชโดยใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีต่างๆ (สุจินต์ และคณะ, 2547) ทิศทางการพัฒนาในลักษณะเช่นนี้มีส่วนสำคัญในการแสวงหาความรู้ หรือการสร้างความรู้จำกัดอยู่ในเรื่องของปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิตเท่านั้น และดัชนีที่ใช้วัดระดับการพัฒนาของภาคเกษตรกรรม และระดับการพัฒนาประเทศ คือ ปริมาณผลผลิตโดยรวมที่ผลิตได้ และประสิทธิภาพการผลิต เช่น ผลผลิตต่อไร่ การส่งเสริมการเกษตรในอดีตที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้ (Technology Transfers) ด้านการเกษตรแผนใหม่ไปสู่เกษตรกรเป้าหมายในลักษณะจากบนลงล่าง (Top Down) โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยเน้นการผลิตและผลผลิตซึ่งเป็นการละเลยต่อการพัฒนาตัวเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548) ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้กับเกษตรกรเน้นทางด้านเครื่องมือการให้ความรู้ และวิธีการเพิ่มผลผลิต ซึ่งทำให้เกษตรกรมีการรับทราบและรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กฎระเบียบ กระบวนการเรียนรู้ (Learning) และการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของเกษตรกรจึงไม่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรบางรายมีบทเรียนจากการพัฒนาแบบบนลงล่าง พยายามไม่ตามกระแสการพัฒนาดังกล่าวจนกลายเป็นเกษตรกรต้นแบบและพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ามีศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน (Local Wisdom Learning Center) จำนวนหนึ่งที่ทำเนิงานด้านการเรียนรู้ในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกันในรูปของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ในการพัฒนาสมาชิกให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและมีความสามารถเต็มศักยภาพของมนุษย์ ให้มีการพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้โดยการรวมกลุ่มด้วยธรรมะ ใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นตัวเสริมให้เกิดปัญญานำไปสู่การแก้ปัญหาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และได้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ซึ่งดำเนินการประสบผลสำเร็จมาเป็นเวลาช้านาน และมีเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในภาคอีสานจำนวนมาก (อภิสิทธิ์, 2549)

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรโดยผ่านศูนย์เรียนรู้ ซึ่งมีหน่วยงานของรัฐให้การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในเรื่อง

ดังกล่าว ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ได้จากการประเมินผลการปฏิบัติงานและจำนวนงบประมาณที่ดำเนินการจากทุกภาคส่วนรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ อาทิ การก่อสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด โรงสีข้าวอินทรีย์ ที่มีจำนวนมาก แต่การดำเนินการของเกษตรกรในกิจกรรมดังกล่าวไม่ต่อเนื่อง (จังหวัดสุรินทร์, 2549) รวมทั้งปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีลดลงในอัตราที่ต่ำ

จึงสามารถสรุปได้ว่า ขณะนี้มีทั้งศูนย์เรียนรู้ของรัฐและศูนย์เรียนรู้ราษฎรชาวบ้านที่จัดระบบการเรียนรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ในมุมมองของการขยายผลการเรียนรู้ของเกษตรกร ศูนย์เรียนรู้ทั้งสองประเภทนี้เป็นผลการดำเนินงานของภาครัฐและชาวบ้านซึ่งมีฐานทรัพยากรและแนวคิดต่างกัน จึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการขยายงานต่อไป

2. คำถามวิจัย

2.1 ระบบการจัดการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ของรัฐและศูนย์เรียนรู้ราษฎรชาวบ้านในการผลิตข้าวอินทรีย์แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

2.2 การเรียนรู้ของเกษตรกรจากศูนย์เรียนรู้ของรัฐและศูนย์เรียนรู้ราษฎรชาวบ้านในการผลิตข้าวอินทรีย์มีระบบการเรียนรู้แตกต่างกันหรือไม่และได้ผลต่างกันหรือไม่อย่างไร

3. สมมุติฐานในการวิจัย

ศูนย์เรียนรู้ของรัฐและศูนย์เรียนรู้ราษฎรชาวบ้านมีระบบการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน จึงทำให้การเรียนรู้ที่ต่างกัน

4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.1 ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระบบการจัดการการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ของรัฐกับศูนย์เรียนรู้ราษฎรชาวบ้านในการผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์

4.2 ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรภายใต้ศูนย์เรียนรู้ของรัฐกับศูนย์เรียนรู้ราษฎรชาวบ้านในจังหวัดสุรินทร์

4.3 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของการเรียนรู้ของเกษตรกรภายใต้ศูนย์เรียนรู้ของรัฐกับศูนย์เรียนรู้ราษฎรชาวบ้านในการผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์

5. ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบระบบการจัดการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ของรัฐและศูนย์เรียนรู้ราษฎรชาวบ้าน ในการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์ โดยทำการศึกษา 2 ลักษณะ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลในภาพรวมต่าง ๆ ของบริบทชุมชน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในรายละเอียดของประเด็น

ต่าง ๆ ในระบบการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้และปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างการเรียนรู้ของเกษตรกรพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ ศูนย์เรียนรู้ของรัฐ (Government Learning Center) ที่ตั้งที่ตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน (Local Wisdom Learning Center) ที่ตั้งอยู่ที่บ้านตะแบก ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

6.1 กระบวนการเรียนรู้ (Learning Processes) (สุจินต์, 2547) หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเน้นให้เกิดปัญญา ซึ่งเป็นความสามารถที่จะคิดด้วยความรู้สึกอิสระโดยปราศจากความกลัวเพื่อจะได้ค้นพบสิ่งที่เป็นความจริงด้วยตนเองและผลจากการเรียนรู้มุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติ

6.2 การเรียนรู้ (Learning) (สุจินต์, 2547) หมายถึง กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ของแต่ละคนที่ได้รับมาซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้เป็น การปรับแนวคิดการวางแผนและการปฏิบัติ

6.3 ปราชญ์ชาวบ้าน (Local Wisdom) (ประเวศ, 2534) หมายถึง ผู้อาวุโสที่มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ครอบคลุมไปถึงบุคคลที่พยายามแก้ปัญหาการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพโดยใช้ความรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเองหรือโดยความเพียรพยายามปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิดและการปฏิบัติอย่างกว้างขวาง

6.4 ศูนย์เรียนรู้ของรัฐ (Government Learning Center) (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2542) หมายถึง สถานที่ที่จัดตั้งเพื่อเป็นศูนย์กลางและกลไกในการเรียนรู้ด้านการเกษตรซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐบาล

6.5 ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน (Local Wisdom Learning Center) (ประเวศ, 2534) หมายถึง สถานที่ที่มีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยอัน ได้แก่ ความรู้การเข้าใจชีวิต ธรรมชาติ ทรัพยากร สังคมและความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

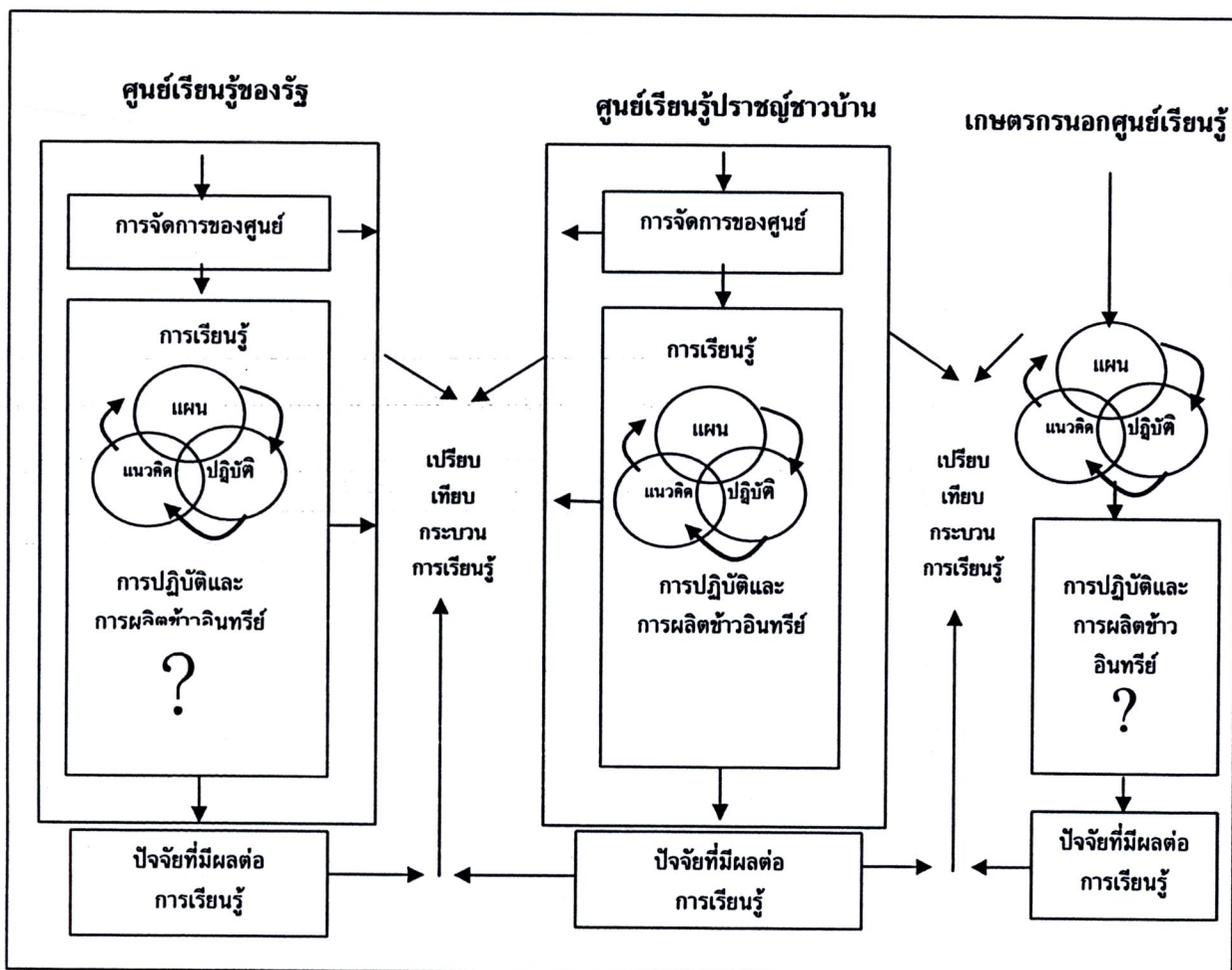
6.6 ข้าวอินทรีย์ (Organic rice) (กรมวิชาการเกษตร, 2543) หมายถึง ข้าวที่ได้จากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นวิธีการผลิตที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีหรือสารสังเคราะห์ต่าง ๆ หากมีความจำเป็นให้ใช้วัสดุจากธรรมชาติและสารสกัดจากพืชที่ไม่มีพิษต่อคนหรือไม่มีสารพิษตกค้างในผลผลิต ดินและน้ำ

6.7 ข้าวปลอดสารพิษ (Pesticide Free Rice) (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์, 2547) หมายถึง ข้าวที่มีการผลิตโดยการไม่ใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืชและวัชพืชในแปลงเกษตรทุกแปลงที่เกษตรกรทำการผลิตและอนุญาตให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีได้ไม่เกิน 20 กิโลกรัมต่อไร่

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบความแตกต่างในการปฏิบัติ กระบวนการ เงื่อนไข ผลการขยายผล การเรียนรู้และระบบการจัดการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ของรัฐกับศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน และเป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของเกษตรกรในการผลิตข้าวอินทรีย์และหรือข้าวปลอดภัย ซึ่งจะเป็นข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาและปรับปรุงการปฏิบัติงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัยพื้นที่ที่ดำเนินการศึกษาที่จังหวัดสุรินทร์

